

DOCUMENTS

UNA VERSIÓ MANUSCRITA INÈDITA DEL *MEMORIAL O CAP-
BREU DE ÇO QUE FOU DEL NOBLE GASTÓ DE BEARN...*:
COMENTARI CRÍTIC

*AN UNPUBLISHED HANDWRITTEN VERSION OF THE MEMORIAL
O CAPBREU DE ÇO QUE FOU DEL NOBLE GASTÓ DE BEARN...:
CRITICAL COMMENT*

Plàcid Pérez i Pastor

Grup de recerca Estudis medievals
Universitat de les Illes Balears

Resum: No es coneix cap capbreu ni inventari detallat dels béns immobles que constituïren la porció del difunt vescomte de Bearn, Guillem de Montcada, arran de la conquesta de l'illa de Mallorca pels feudals (1229-1232), ni tampoc del repartiment que feu entre els seus porcioners i beneficiaris. Enfront d'aquest buit documental, sovint s'ha considerat el *Memorial de ço que fou de Gastó de Bearn* com una reminiscència del repertori d'aquella porció. El present article analitza les dues versions d'aquest manuscrit, una publicada i l'altra inèdita, intentant aportar llum al voltant de la seva autoria, datació, contingut, significació i transcendència.

Paraules clau: conquesta, Repartiment, Mallorca, Església, segle XIII.

Abstract: There is no knowledge about the urbarium or detailed inventory of the property division of the late Viscount of Bearn's—Guillem de Montcada—estate as a result of the conquest of the island of Majorca by the feudal lords (1229-1232), nor of the distribution made to heirs and beneficiaries. In light of this lack of documentary evidence, the *Memorial de ço que fou de Gastó de Bearn* has often been seen as an evocation of the manorial roll. This article analyses both versions of this manuscript—one published, one not—in an attempt to shed some light on its authorship, dating, content, significance and transcendence.

Keywords: conquest, *Repartiment*, Majorca, church, thirteenth century.

Introducció¹

En el context expansiu del sistema feudal europeu, al llarg dels segles XII i XIII, es produïren agressions periòdiques i freqüents per part dels regnes cristians de la Península contra els territoris d'al-Andalus.² En tots els casos en què hi hagué ocupació militar hi hagué, també, repartiment del botí.³

El botí pròpiament dit —béns mobles i semovents—⁴ es distribuïa entre els participants una vegada concloses les contínues incursions i calçades més o manco autònomes pels territoris dels voltants, durant les setmanes o mesos previs a la capitulació d'una fortificació.⁵ En aquelles altres conquestes on hi hagué assalt i presa violenta d'una ciutat, com a Almeria o a Mallorca, els conqueridors entraven a les cases dels vençuts i s'emportaven tot allò que hi trobaven. Era el saqueig, breu en el temps i lligat als protagonistes de l'activitat militar.

El repartiment dels béns immobles seguia un procediment distint. Tal com observa Robert Bartlett, el somni d'aquells que no tenien hereuats o en tenien poques en els seus llocs d'origen era convertir-se en posseïdors de terres. La terra era una recompensa especial, el recurs més escàs,

però que tenia el valor més alt, de manera que l'obtenció d'un territori o d'un feu era l'aspiració més gran dels cavallers i dels nobles menors.⁶ Per tant, el més normal és que hi hagués pactes previs de distribució del botí immoble entre els concurrents a la conquesta. Aquests pactes tenien per objectiu fonamental compensar els esforços bèl·lics dels diversos grups socials que acudien a la campanya.⁷ És així com, una vegada atorgada la indemnització per les pèrdues, les terres es repartien en lots similars i es lliuraven als combatents proporcionalment a la seva participació. Per tal d'aconseguir-ho, es consensuava el nomenament d'una comissió de repartidors, que podia incloure alguns andalusins col·laboradors dels invasors, així com torsimanys jueus que actuaven com a intèrprets i traductors.

Les conquestes de final del segle XI i del XII no generaren cap registre sistematitzat dels repartiments de terres.⁸ Els escrivans, que seguien el rei en els seus itineraris, formalitzaven les donacions immobiliàries mitjançant escriptures simples que lliuraven als interessats en suport de pergami. Com una novetat del segle XIII, emergeixen els llibres de repartiment en els territoris conquerits per les corones d'Aragó i de Castella.⁹ Probablement hi tingué molt a veure la generalització del paper.¹⁰ Són uns volums administratius que recullen de manera extractada una part de les donacions de cases i terres fetes per la Corona, subse-

¹ En el present treball s'utilitzen les sigles següents: ACM = Arxiu Capítular de Mallorca; ARM = Arxiu del Regne de Mallorca; FRB = Lorenzo Pérez Martínez, «Corpus Documenta Balear. Reinado de Jaime I», *Fontes Rerum Balearium*.

² Robert Bartlett, *La formació de Europa. Conquesta, colonització y cambio cultural, 950-1350*. València: PUV, 2003, p. 21-44; Josep Torró, «L'expansió del feudalisme català en el segle XIII», *L'Islam i Catalunya*. Barcelona: Institut Català de la Mediterrània, 1998, p. 227.

³ Enric Guinot, «El repartiment feudal de l'horta de València al segle XIII: jerarquització social i reordenació del paisatge rural», Enric Guinot i Josep Torró (ed.), *Repartiments a la Corona d'Aragó (segles XII-XIII)*. València: PUV, 2007, p. 116.

⁴ A més dels objectes mobles i el bestiar, la part més valorada del botí estava constituïda pels captius. La bibliografia relativa a l'esclavatge en època medieval en general, i a la corona d'Aragó en particular, és amplíssima, però s'obvia perquè no és l'objecte d'aquest estudi.

⁵ José M. Calderón i Francisco J. Díaz, *Vae Victis: Cautivos y prisioneros en la Edad Media Hispánica*. Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá, 2012, p. 38-43.

⁶ Robert Bartlett, *La formació de Europa...*, *op. cit.*, p. 71.

⁷ Enric Guinot: «El repartiment feudal...», *op. cit.*, p. 140.

⁸ Antoni Virgili, «Les conquestes catalanes del segle XII i els repartiments», Enric Guinot i Josep Torró (ed.), *Repartiments a la Corona d'Aragó (segles XII-XIII)*. València: PUV, 2007, p. 54.

⁹ Antoni Mas Forners i Ricard Soto Company, «El repartiment de Mallorca: diversitat de fonts i d'interpretacions metrològiques», Enric Guinot i Josep Torró (ed.), *Repartiments a la Corona d'Aragó (segles XII-XIII)*. València: PUV, 2007, p. 76.

¹⁰ Pierre Guichard, «Les structures sociales du Shark al-Andalus à travers la documentation chrétienne des repartimientos», *De Al-Andalus a la sociedad feudal: los repartimientos bajomedievales*. Barcelona: Institut Milà i Fontanals, 1990, p. 53-70.

qüents a les respectives conquestes. Aquest tipus específic de registre territorial no té precedents en altres països de l'Europa medieval.¹¹

Conquesta i repartiment de Mallorca

El 31 de desembre de 1229 es consumava la presa de la ciutat de Mallorca per la host comandada per Jaume I. Amb el sotmetiment complet de l'illa, tres anys després, conclouria la primera part del complex procés que caracteritzarà les conquestes a la corona d'Aragó a partir del segle XII. Començava, alhora, la segona fase, consistent en la gestió immediata de la victòria, que comporta la distribució del botí i el repartiment dels béns immobles.¹² Ambdues operacions s'efectuaren quasi simultàniament, amb una certa precipitació, just després de la caiguda de la ciutat.

D'acord amb els pactes previs,¹³ cada participant havia de rebre una recompensa proporcional a la seva contribució a l'empresa.¹⁴ A efectes pràc-

tics, a l'hora d'avaluar aqueixa col·laboració, fou reconegut un cert nombre de *cavalleries* a cada magnat, cavaller i beneficiari. En aquest context, doncs, la *cavalleria*, és una unitat de compte i càlcul, de magnitud desconeguda, que fou utilitzada per valorar i ponderar les forces i els pertrets militars que hi havia aportat cadascú.

A fi de facilitar l'operació i evitar greuges comparatius entre els porcioners, la comissió designada a l'efecte procedí a dividir els distints tipus d'immobles de manera independent i individualitzada. Per tal d'aconseguir-ho, dividí els districtes territorials andalusins de l'illa en vuit parts. Partiren la ciutat amb criteris semblants. I, de la mateixa manera, els territoris que l'envoltaven: el terme de la ciutat o rodalies.

Tot seguit, els principals magnats participants en l'operació foren enquadrats en cinc grups o quadrelles, encapçalades per Jaume I i els quatre nobles més eminents: Nunó Sanç, comte de Rosselló; Berenguer de Palou, bisbe de Barcelona; Hug, comte d'Empúries, i Guillem de Montcada, vescomte de Bearn. Al monarca li foren adjudicades quatre de les porcions, i una porció o *quartó* a cadascun dels altres caps de fila. D'aquesta manera, cada quadrella assolí una part de les alqueries, rafals, horts, cases, molins, forns, obradors i altres immobles existents a Mallorca, tant dins la madina com al seu terme i a la Part Forana.

El cap de quadrella hagué de repartir els béns que constituïen la porció respectiva amb els individus del seu grup, en qualitat de recompensa. Al seu torn, cadascun d'ells hagué d'assignar una part dels seus guanys a tercers, per fer front a obligacions, devocions i compromisos: retribució dels membres de la seva mainada, deutes adquirits prèviament, dotació de l'Església, etc. No cal dir que fou un procés lent, complex i originador de nombroses negociacions, pactes i disputes que, en certs casos, es perllongaren durant molts anys. Cada magnat organitzà i dugué a terme l'operació de manera autònoma i amb el seu propi ritme cronològic.

¹¹ Antoni Mas Forners i Ricard Soto Company, «El repartiment de Mallorca...», *op. cit.*, p. 75.

¹² Antoni Virgili, «Els conqueridors de mitjan segle XII: com aprenen a ser-ho», M. Barceló, G. Feliu, A. Furió, M. Miquel i S. Sobrequés (ed.), *El feudalisme, comptat i debatut. Formació i expansió del feudalisme català*. València: PUV, 2003, p. 256.

¹³ En relació amb els pactes previs a la conquesta i la composició de la comissió repartidora, vegeu: Pau Cateura, *Mallorca en el segle XIII*. Palma: El Tall Editor, 2010, 2a, p. 17-34; Plàcid Pérez Pastor, *Conquesta, repartiment i organització militar de Mallorca. Els cavalls armats (1229-1350)*. Tesis doctoral inèdita: UAB, 2021, p. 148-153; Jaume Portella, «¿Cómo se exporta el feudalismo?», *L'Incastellamento. Actes des rencontres de Gérone et de Rome publiés sous la direction de Miquel Barcelo et Pierre Toubert*. Roma: École Française de Rome, 1998, p. 88-90; Álvaro Santamaría, «En torno a la evolución del modelo de sociedad en el Reino de Mallorca (siglos XIII-XVIII)», *Estudis Baleàrics* 3 (1981), p. 16-17; Álvaro Santamaría, «La reconquista y la repoblación del reino de Mallorca», *Actas del Coloquio de la V Asamblea General de la Sociedad Española de Estudios Medievales* (Jaca 1988). Zaragoza: Diputación General de Aragón, Departamento de Educación y Cultura, 1991, p. 146-148.

¹⁴ *Dabimus vobis justas portiones secundum numerum militum et hominum armatorum quos vobiscum duxeritis*. FRB, I, p. 18, doc. 3. Barcelona, 10 calendes gener 1228 (23/12/1227); i p. 22, doc. 9. Tarragona, 5 calendes setembre 1229 (28/08/1229).

El Llibre del Repartiment de Mallorca és el més antic conegut fins ara dins l'àrea peninsular.¹⁵ No es tracta d'un volum pròpiament dit, sinó d'un conjunt de manuscrits, llistes i memorials que han rebut la mateixa denominació genèrica. Se'n coneixen tres versions, conegudes com a còdex llatinoaràbic (CLA), còdex català (CCR) i còdex llatí (CLR). La part àrab del CLA recull la primerenca divisió del regne de Mallorca entre el rei i els magnats participants en la conquesta, feta el gener/març de 1230. En canvi, la part llatina del CLA, juntament amb el CLR i el CCR, detallen, únicament i de manera prou minuciosa, el conjunt d'immobles que pertanyeren a la porció reial i la seva distribució entre els beneficiaris. Aquest darrer repartiment fou enllestit per Jaume I el mes de juliol de 1232.¹⁶

Contràriament al que ocorre a la porció reial, no es coneix cap llibre, relació ni repertori detallat dels béns que pertanyeren a cadascun dels magnats, ni tampoc dels repartiments que feren entre llurs porcioners i beneficiaris. Les porcions dels magnats només s'esmenten de manera breu i superficial en el Llibre del Repartiment i, encara, només si cal delimitar-les clarament de la reial. El cas que ens ocupa, que ateny el *quartó* territorial de Guillem de Montcada, es troba en aqueixa conjuntura. I, per aquest motiu, s'ha hagut de recórrer a la *Remenbrança*,¹⁷ com a document auxiliar que permet reconstruir mínimament la seva porció.

La porció de Guillem de Montcada i els seus components

Consegüentment, segons el testimoni que ofereix la *Remenbrança*, la quadrella encapçalada pel difunt vescomte de Bearn, Guillem de Montcada, quedà integrada per altres quatre magnats: el cavaller Bernat de Santa Eugènia, el sagristà de Barcelona, l'ardiaca de Barcelona i el sagristà de Girona. A cadascun d'ells els foren reconegudes les *cavalleries* que s'indiquen a la taula I.

¹⁵ Antoni Mas Forners i Ricard Soto Company, «El repartiment de Mallorca...», *op. cit.*, p. 75.

¹⁶ Els estudis sobre aquests manuscrits són relativament nombrosos: Jaime Busquets, «El códice latinoaràbig del Repartimiento de Mallorca (Texto árabe)», *Miscelánea dedicada al doctor José María Millás Vallicrosa*. Barcelona: CSIC, 1954, I, p. 243-296; Antoni Ferrer Abárzuza, «Los cautivos en la conquista de Mallorca. Septiembre de 1229, julio de 1232», *Imago Temporis. Medium Aevum* 13 (2019), p. 373-395; Antoni Mas Forners, «Les conquestes de Mallorca i d'Eivissa», María Teresa Ferrer i Mallol (coord.), *Jaume I. Commemoració del VIII centenari del naixement de Jaume I*, vol. II, 2013; Antoni Mas Forners, «Conquesta i creació del regne», Ernest Belenguier (dir.), *Història de les illes Balears*, vol. II. Barcelona: Edicions 62, 2004, p. 9-39; Fernando Montilla, «El manuscrito árabe del Repartimiento de Mallorca (Del Archivo Regional Histórico de Mallorca)», *Boletín de la Real Academia de la Historia*, 95 (1929), p. 602-637; Antoni Mut Calafell, «La documentació de l'època de Jaume I conservada a l'Arxiu del Regne de Mallorca», *Actes de les Jornades d'Estudi i Debat: El tractat de Capdepera de 1231 i la independència de Menorca*. Capdepera: Ajuntament, 2009, p. 129-218; Plàcid Pérez Pastor, «Conflictivitat generada en el repartiment ulterior a la conquesta feudal de Mallorca (1230-1244)», *Imago Temporis. Medium Aevum* 14 (2020), p. 245-276 i 564-587; Josep M. Quadrado, *Historia de la conquista de Mallorca. Crónicas inéditas de Marsilio y de Desclot en su texto limosín*. Palma: Imprenta y Librería de Estevan Trias, 1850; Antoni Riera Melis, «Orígens del Regne de Mallorca: conquesta i repoblació», *Història de Catalunya*, vol. 3. Barcelona: Salvat, 1978, p. 16-22; Antoni Riera Melis, «Els repartiments feudals de Mallorca i les seves conseqüències immediates (1230-1245)», *Catalan Historical Review* 10 (2017), p. 131-145; Guillem Rosselló Bordoy, *Documents*

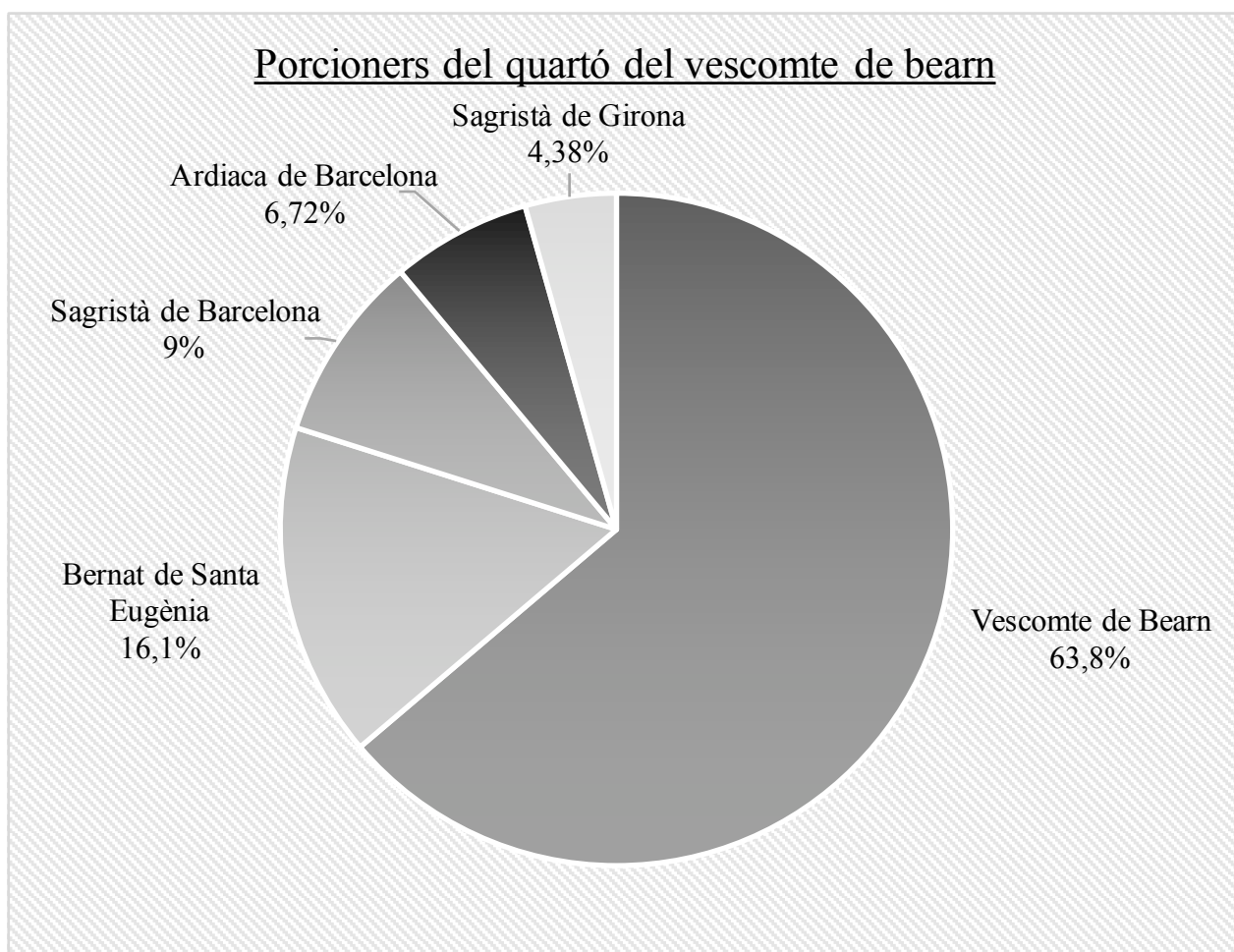
cabdals del Regne de Mallorca. El Llibre del Repartiment i la documentació feudal. Palma: Parlament de les Illes Balears, 2007; Guillem Rosselló Bordoy, *Documents cabdals del Regne de Mallorca. Còdex llatino-aràbic del Repartiment de Mallorca*. ARM, s/n. Palma: Parlament de les Illes Balears, 2007; Guillem Rosselló Bordoy, *Documents cabdals del Regne de Mallorca. Llibre del Repartiment de Mallorca o Llibre del Rei (ARM, 18)*. Palma: Parlament de les Illes Balears, 2007; Guillem Rosselló Bordoy, *El Islam en las Islas Baleares. Mallorca musulmana según la 'Remembrança...' de Nunyo Sanç y el 'Repartiment...' de Mallorca*. Palma: UIB, 2007; Agnès Vinas; Robert Vinas, *La conquesta de Mallorca. Textos i documents*. Palma: Ed. Moll, 2007.

¹⁷ Antoni Mut Calafell i Guillem Rosselló Bordoy, *La Remenbrança de Nunyo Sanç. Una relació de les seves propietats a la ruralia de Mallorca*. Palma: Govern Balear, 1993, p. 176 (f. 20r).

Taula 1. Porcioners del quartó del vescomte de Bearn

	Nom	Cavalleries	%
1	Vescomte de Bearn	1.006,5	63,80%
2	Bernat de Santa Eugènia	254	16,10%
3	Sagristà de Barcelona	142	9,00%
4	Ardiaca de Barcelona	106	6,72%
5	Sagristà de Girona	69	4,38%
TOTAL		1.577,5	100%

Font: elaboració pròpia a partir de la *Remenbrança* (f. 20r).

D'altra banda, les possessions que constituïen aquest quartó, a partir de la informació que pro-

porciona el còdex llatinoaràbic del Llibre del Repartiment, s'expressen a la taula 2.

Taula 2. Composició del quartó immobiliari del vescomte de Bearn

Districte	Concepte	Quantitat
Ciutat	Cases	346
	Obradors	80
	Forns	6
	Horts	6
Terme de la Ciutat	Alqueries i rafals	1/8 part indeterminada
	Molins	6
Canarossa	Alqueries i rafals	El districte íntegre
Sóller	Alqueries i rafals	1/3 del districte

Font: elaboració pròpia a partir de CLA i el CCR

Aquesta és tota la informació que es pot extreure del Llibre del Repartiment i la *Remenbrança* sobre la porció del vescomte de Bearn. No obstant això, en certes ocasions puntuals, un determinat magnat —o els seus hereus i successors— s’avenia a confeccionar un inventari més acurat, per bé que sovint parcial, de les seves propietats. En són exemples la mateixa *Remenbrança* o bé el *Capudbreve* de la porció del bisbe de Girona.¹⁸ Em centraré, tot seguit, en un altre d’aquests manuscrits que —en paraules de Flocel Sabaté— han sobreviscut al naufragi patrimonial ocasionat pel pas del temps, la descurança, la intencionalitat maliciosa o la simple i arbitrària ventura.

El Memorial... de Gastó de Bearn i del sagristà de Barcelona

En el seu estudi sobre la nissaga mallorquina dels Togores, el pare Gaietà de Mallorca proporciona la primera notícia del *Memoriàl ò capbréu de çò que fou del nòbble Gastó de Beàrn, é es à Sóller, Cànarossa, é el térme de la ciutàd y illa de Mallòrcha*,

a l’hora de relacionar els béns que foren del generarca cavaller Arnau de Togores.¹⁹ El mossèn simplement menciona el document i en treu les dades que li interessin, sense reproduir-lo íntegrament. Informa que fou elaborat per Arnau de Piera, procurador de Gastó de Montcada, i que es troba *en el libro de Magnates de la Real Visita (...) el qual se halla recondido en el Archivo de la Cabrevación; y aunque se encuentra sin calendario, de la letra y del contexto se infiere que fue escrito por los años de 1230 a 1240*. Tal com apunta Álvaro Santamaría,²⁰ el paborde Guillem Terrassa i el pare Jaime de Villanueva també en coneixien l’existència.

Anys després, Joaquim M. Bover reproduceix el *Memorial* al tom VI de la seva *Miscelánea histórica mayoricense*, en què assegura que *es copia de la que en 1762 sacó de su original Fr. Cayetano de Mallorca Capuchino, la que se halla en el fol. 42 del tomo*

¹⁹ Padre Cayetano de Mallorca, *Loseta ilustrada por la intervención milagrosa de la Virgen nuestra Señora llamada vulgarmente de Loseta*, sita en el condado de Ayamans de el Reyno de Mallorca. Palma: Miguel Cerdà y Miguel Amorós Eds., 1746, p. 59-61.

²⁰ Álvaro Santamaría Arández, «Teoría de cabrevación. Reino de Mallorca», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* 41 (1985), p. 87.

¹⁸ ADG. Pergamins de la Pia Almoina, n. 257, 4 idus gener 1288 (10/01/1289).

1° de sus *Miscelaneas*, cuyo original se conserva en el Real Archivo.²¹ En reproduirà una duplicació exacta a les notes afegides a la *Historia General del Reino de Mallorca*,²² advertint que es tracta de *un relato de la parte que tuvieron* [D. Gastón de Moncada vizconde de Bearne y el venerable sacriste de Barcelona], y de las personas entre las cuales fue repartida o dada en contrato de censo perpetuo, que ell ha reproduït *exactamente del archivo de la ciudad de un códice escrito en vitela*. Josep M. Quadrado se servirà de l'edició de Bover per fer-ne un extracte resum i obtenir una aproximació als territoris que conformaren el vuitè de l'illa adjudicat al vescomte Guillem de Montcada, que després fou del seu fill Gastó.²³ En encetar l'estudi sobre la teoria de la capbreuació en el regne de Mallorca, Álvaro Santamaría matisà que, en aquest manuscrit, *no se relaciona propiamente el patrimonio inmueble —como en el Libro del Repartimiento— sino los censos enfitéuticos percibidos en los lugares mentados por el vizconde de Bearne y las consignaciones realizadas por dicho vizconde o sus procuradores de tales censos enfitéuticos a terceras personas*.²⁴ No és exactament així, com veurem tot seguit.

Guillem Rosselló assegura que «l'existència actual d'aquest còdex és desconeguda i per tant el relatiu interès de la publicació de Bover descansa en el seu valor com *unicum*, i que s'ha d'acceptar com a tal, encara que amb les degudes reserves sobre la fiabilitat de la transcripció», a la qual —diu— s'ha de donar un cert marge de confiança.²⁵ El *Memorial* «s'allunya —afegeix— dels esquemes habituals propis dels altres repartiments, per quant inclou la relació de censals que rebia dels seus feu-

dataris, prescindeix del nom original d'algunes de les propietats substituint-les directament pel nom del nou posseïdor cristià». Certament, se n'allunya, perquè no és pròpiament un repartiment de béns; i, tot seguit, cal aclarir que no tan sols hi inclou els censals sinó també les explotacions.

Ben cert que no ha estat possible, de moment, localitzar el volum original que esmenten el pare Gaietà i Joaquim M. Bover. En canvi, se n'ha conservat una altra còpia, distinta de la publicada, que es troba catalogada en el fons «Paborde Guillermo Terrassa» de l'Arxiu del Regne de Mallorca, i que reproduceix a l'annex I.²⁶ Hom diria que es tracta de dues còpies diferents extreïdes del mateix manuscrit original. A causa de la seva ubicació, aquesta segona còpia, fins ara inèdita, té moltes possibilitats de ser la que transcrigué el mateix paborde Terrassa, i així ho consideraré en el present paper. És un manuscrit de quatre folis escrits per les dues cares, intítulat «Sobre cabbrevació», que presenta discrepàncies rellevants en relació amb la còpia publicada per Bover, materialitzades en una quantitat d'informació més gran, menys dubtes en la interpretació dels topònims, i menys omissions de text i errors de concordança. En comparació, doncs, aqueixa transcripció és més acurada, coherent i intel·ligible.

Les diferències més visibles entre ambdós textos són:

— En referir-se als béns de l'alqueria de Fornalutx del vescomte de Bearn, Bover només al·ludeix a *honoris*, mentre que la còpia de Terrassa cita *honoris domorum, ortorum et molendinis*.

— Igualment, Terrassa afegeix una línia més a la relació de censals que rep sobre les cases de la vila de Sóller: *Item Porcell, I macemutina*.

— També agrega una entrada als honors situats «vora la vila de la Ciutat»; és a dir, a tocar de la muralla exterior: *Sumant 20 jovadas et mitge*.

— I suma una unitat més al nombre de molins d'Alaró: *Item Capellanus, VII quarterias frumenti*.

²¹ Joaquín M. Bover, *Miscelánea histórica mayoricense*, VI. Palma, manuscrit de la Biblioteca March, 1831, p. 173-177.

²² Juan Dameto, Vicente Mut i Gerónimo Alemany, *Historia general del Reino de Mallorca*. Palma: Imprenta nacional a cargo de D. Juan Guasp Pascual, 1841, tom II, nota 153, p. 999-1006.

²³ José M. Quadrado, *Historia de la conquista...*, *op. cit.*, p. 527-532.

²⁴ Álvaro Santamaría Aránz, «Teoría de cabrevación...», *op. cit.*, p. 87.

²⁵ Guillem Rosselló Bordoy, *Documents cabdals...* (ARM, 18), *op. cit.*, p. 77; i *El Islam en las...*, *op. cit.*, p. 35.

²⁶ ARM. Fons «Paborde Guillermo Terrassa». Diversos 28/2, f. 77r-80v, sense data.

— Un altre rengló addicional als honors que el sagristà de Barcelona té a Canarossa:²⁷ *Item IV jovadas quae vacantur, sic sumant 26 jovatas.*

— En descriure els honors de Canarossa que el sagristà transfereix a la Seu, Bover transcriu: *et in alqueria Bernardini Amara, I jovatam et mediam.* En canvi, la còpia de Terrassa allarga la frase i trasllada: *et in alqueria Bernardini Agoch, II jovadas. Item in alqueria Bernardini Amara, I jovatam et mediam.*

— Bover transcriu *terra* allà on Terrassa escriu *tersa*. Així, el cens en farina de *XI quarterias meyns terra* es transforma, més coherentment, en *XI quarterias meyns tersa*.

— També destaquen petites diferències en la transcripció toponímica i antroponímica:

Pel que fa als llinatges, el més remarcable és *Chogoles* per *Cagoles*, que ara seria *Cogolles*. El cognom *Seguori*, així transcrit per ambdós, tant podria ser *Seguerii* com *Seguini*, avui *Seguer* o *Seguí*.

Quant als topònims, ja vaig detectar l'error de lectura de Bover en traslladar *orto Balneorum* (hort dels Banys, de la vila de Sóller), com *orto Balmeoy*, que no té significat.²⁸ El mateix podríem dir del *podio de Ramos/Ramas*, del terme d'aquella vila, que deu ser l'actual puig d'en Ramis. Una altra discrepància és l'alqueria *Beniali*, del terme de Canarossa, que Bover transcriu com *Beniacli*. Finalment, Bover transcriu una alqueria *Asemenar*, que per a Terrassa és l'alqueria *Asenyar*; i que, en realitat, potser és un topònim identificable amb *Acenia*, que compareix a altres districtes andalusins

Les alqueries de Bernardini Agoch i de Bernardini Amara del terme de Canarossa resulten certament inquietants. D'una banda, l'únic Sant Bernadí que venera l'Església catòlica és Sant Ber-

nadí de Siena, franciscà predicador que visqué entre 1380 i 1444 i fou canonitzat el 1450. Com que encara no era venerat, és altament improbable que el nom Bernadí fos utilitzat en el moment de redactar el present *Memorial*. Tampoc no respon al sistema català de formació dels diminutius dels noms personals, perquè Bernat no derivaria en Bernardinus/Bernadí, sinó més tost en Bernardonus/Bernadó, tal com ocorre amb Petrus i Periconus/Pericó, o amb Arnaldus i Arnaldonus/Arnaldó. D'altra banda, els llinatges Agoch i Amara només compareixen en aquest manuscrit, però no s'han detectat en cap altra escriptura ulterior. Sense descartar altres possibilitats, les anteriors consideracions em permeten formular la hipòtesi que podria tractar-se d'una mala transcripció de les alqueries *Beniagol* i *Beni Amara*.²⁹ Així com detectà Guillem Rosselló,³⁰ ambdós topònims sí que compareixen a la documentació posterior a la conquesta, però aquest autor no els relacionà amb el *Memorial*. I, segons el *Nomenclàtor Toponímic de les Illes Balears* (NOTIB), encara avui existeix la possessió Biniagual i el camí de Biniagual en el terme municipal de Binissalem; i la possessió Bini-almara i el camí de Binialmara en el de Sencelles.

A més del que s'ha dit, sobta que, en ambdues còpies del *Memorial*, les operacions parcials de suma siguin errònies, mentre que les totals solen ser correctes. Aqueix desencert es pot observar tant a la relació dels censos que Gastó té a Sóller, com als honors situats prop de la ciutat, com també a les sumes dels honors que el sagristà té a Canarossa. Més que al desconeixement dels càlculs aritmètics per part d'Arnau de Piera, aquestes errades semblen atribuïbles a confusions o omissions de dades en la transcripció.

Sorpren, igualment, que algunes de les explotacions que el vescomte i el sagristà cedeixen a la

²⁷ El districte andalusí de Canarossa abraçava els actuals termes municipals de Santa Maria del Camí, Santa Eugènia, Sencelles, Costitx, Consell, Alaró, Binissalem i Lloseta.

²⁸ Plàcid Pérez Pastor, «El repartiment feudal de Mallorca: la porció del comte d'Empúries», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* 70 (2014), p. 51-73.

²⁹ A la seva publicació de 1865, J. J. Amengual ja identificà Biniagual amb l'alqueria de Bernardo Agog (sic). Vegeu l'edició en facsímil, amb estudi preliminar de Valentí Valenciano i Pere Fullana: Joan Josep Amengual Reus, *Apunts sobre l'origen i la història de la vila de Binissalem*. Palma: Ajuntament de Binissalem, 2004, p. 62.

³⁰ Guillem Rosselló Bordoy, *El Islam en..., op. cit.*, p. 276.

Seu no compareguin com a pròpies a les llistes d'immobles respectives. En donen testimoni les alqueries del vescomte anomenades *Abenialia* i *Judit*, per exemple. En aquest cas, la incongruència es pot deure al fet que, en un cas, les alqueries siguin citades pel topònim andalusí i, en d'altres, per l'antropònim del posseïdor.

Finalment, la còpia de Bover insereix dos paràgrafs en llatí, al final del text, que manquen a la transcripció de Terrassa. El primer explica que el *Memorial* fou trobat sense indicació de dia ni any; però atès que, per elegir bisbe, fou necessari al rei i als pròcers assignar un estipendi condecant, perquè d'altra manera el papa no volia elegir nova seu en aquestes illes, el sagristà de Barcelona —que entenia en aquest negoci— no pogué prorrogar la qüestió més enllà de 1238, any en el qual ja llegim que està pacíficament constituït el primer bisbe de les Balears després de capturada la ciutat. Malgrat el barroquisme de la frase, el text redactat fixa l'any 1238 com a data *ante quam* de la confecció del *Memorial*, perquè Ramon de Torrella començà a exercir de bisbe de Mallorca en aquella saó.

El segon paràgraf adverteix que la còpia és un trasllat autèntic d'allò que enuncitava l'original, tot i que foren rebutjats els interlineats perquè les frases sobreescrites no podien ser llegides. Sembla que és una observació del traductor, amb la finalitat de justificar les carències de la transcripció, que donaria sentit a les reserves expressades per Guillem Rosselló respecte a la fiabilitat. Però, alhora, corrobora la presència de paraules i/o frases intercalades entre línies a l'escrit original. Potser és aquest el motiu pel qual el trasllat de Terrassa inclou diverses línies de text que complementen el manuscrit de Bover.

A la llum de tot el que acabo d'analitzar, tinc pocs dubtes que aquests dos paràgrafs no constaven al manuscrit original sinó que foren afegits,

motu proprio, pel pare Gaietà o per Joaquim M. Bover. Tot i això, només la localització del text primigeni ho podria corroborar o desmentir.

Sobre l'autoria i la datació del *Memorial*

Cal remarcar que, efectivament, el manuscrit no porta datació de cap classe. D'altra banda, el paràgraf de Bover suara comentat, que especula al voltant de 1238 com a *data ante quam*, exigeix qualche precisió.

Els pactes previs a la conquesta ja prevenien l'assignació a les esglésies i als clergues de Mallorca de dominis i rendes suficients per al seu sosteniment. No obstant això, l'execució d'aquells pactes trigà encara a concretar-se. L'11 de gener de 1235, Gregori IX escriu a l'arquebisbe electe de Tarragona, Guillem de Montgrí, encomanant-li que urgeixi els magnats i el rei a complir la promesa; i que, mentre la diòcesi de Mallorca no tingui bisbe propi, s'encarregui de rebre i conservar els béns assignats pels magnats a la construcció de la catedral.³¹ Així doncs, durant els mesos de novembre i desembre de 1235 Ferrer de Pallarès, delegat de l'arquebisbe, es desplaça a Barcelona, Perpinyà i Tarragona, per rebre a les seves mans una part de les possessions que els tretze magnats més importants transfereixen a la futura diòcesi mallorquina. El primer fou Pere de Centelles, sagristà de Barcelona, qui feu la donació el 9 de novembre, tant en nom propi com en qualitat de procurador dels vescomtes de Bearn, Garsenda de Provença i son fill Gastó.³²

La quota cedida quedà fixada en el deu per cent de la totalitat dels béns que cadascú havia assolit en el repartiment. Per tant, mitjançant un document individual, cada magnat feu donació omnímoda i perpètua a la seu catedral de Mallorca de la desena part de totes les seves possessions i drets senyoriais. És l'anomenat desè o *deè*.

³¹ ACM n. 3413, doc. 33. Perugia, idus gener, vuitè any del pontificat, 11/01/1235. Transcrit per Juan Bta. Enseñat Pujol, *Historia de la Baronía de los señores Obispos de Barcelona en Mallorca*, I. Palma, 1919, p. 87, apèndix n. 5.

³² ACM n. 3413, doc. 50 i 51.

Encara que aquestes primeres donacions són genèriques i gens concises, el papa les considerarà suficients i posà en marxa el procés de provisió del nou bisbat. A tal efecte, comissionà els bisbes de Lleida i Vic,³³ qui, juntament amb el dominic fra Ramon de Penyafort, elegiren bisbe de Mallorca Ramon de Torrella, l'any 1238.

La concreció dels béns i drets específics que constituïren el desè fou objecte de negociacions bilaterals en els anys posteriors, entre el magnat respectiu i els mandatari de l'Església mallorquina. El *Memorial* descriu les operacions d'assignació i transmissió de béns al bisbe de Mallorca per a la dotació de la Seu, per part de dos magnats: d'una banda, la vídua de Bearn i el seu fill; i, de l'altra, el sagristà de Barcelona Pere de Centelles. Les donacions relatives als vescomtes de Bearn foren efectuades per Arnau de Piera, en qualitat de lloctinent seu (*Arnaldus de Apiaria, tenens locum domini Gastonis*). Les pertanyents als immobles que el sagristà de Barcelona tenia a Canarossa foren executades pel mateix Piera; però les dels que posseïa als altres indrets foren dutes a terme pel mateix sagristà.

Intentaré afinar una mica més. El primer de febrer de 1232, la comtessa vídua Garsenda i son fill Gastó nomenen procurador comú Pere de Centelles, sagristà de Barcelona,³⁴ en substitució de l'anterior mandatari, Arnau de Santa Cília. I, el 24 de setembre de 1233, Pere de Centelles nomena procurador de tots plegats el canonge Arnau de Piera.³⁵ El 15 d'octubre de 1240, el sagristà ven a la vescomtessa Garsenda de Bearn el romanent dels béns que l'havien concernit en el repartiment per 2.500 morabatins alfonsins.³⁶ En conseqüèn-

cia, Arnau de Piera deixà de representar el sagristà a Mallorca, tot i que continuà regint els interessos dels vescomtes. Tot seguit, Pere de Centelles nomena un nou apoderat a l'illa, el prevere Pere Juliol, per passar comptes dels set anys que el canonge Piera havia exercit l'administració de la seva porció.³⁷ Es pot concloure, per tant, que els treballs de calcular i determinar minuciosament i prolixa els béns i rendes que tenien i percebien ambdós magnats, i decidir quins transferirien a la seu mallorquina en concepte de desè, degueren efectuar-se durant l'interval transcorregut entre la presa de possessió del bisbe Ramon de Torrella i la venda dels béns del sagristà a la comtessa de Bearn. Entre mitjan 1238 i l'octubre de 1240, doncs.

Quant al procediment utilitzat per efectuar-ne els càlculs, de l'anàlisi del *Memorial* es desprèn que consistí a inventariar els distints béns immobles segons la seva ubicació, individualitzant els de la ciutat, els de les rodalies i els de cadascun dels districtes. A continuació, sumar la superfície de les explotacions i les rendes que produïen i calcular-ne la desena part. Finalment, assignar i transferir al nou bisbat les rendes i les propietats equivalents, sempre de manera aproximada. Cert és que, en molts casos, el procurador obvià el muntant dels ingressos i únicament consignà la donació genèrica de la desena part a l'Església.

Conclusions

El *Memorial* en qüestió de cap manera es pot considerar el repartiment entre els beneficiaris del quartó que encapçalà el vescomte de Bearn. No conté la totalitat dels béns que constituïren la porció íntegra, sinó únicament les fraccions que pertanyeren al vescomte difunt i al sagristà de Barcelona. No hi consten, tampoc, les propietats cedides per ambdós magnats als seus mainaders i

³³ ACM n. 13445. Viterbo, idus juliol 1237 (15/07/1237).

³⁴ FRB, I, p. 110, doc. 99. Morlans, calendes febrer 1231 (01/02/1232).

³⁵ FRB, II/3, p. 515, doc. 456, 8 calendes octubre 1233 (24/09/1233). El 28/07/1239 encara signa el conveni de divisió de l'aigua de la vila com a lloctinent de la comtessa i de Gastó.

³⁶ ARM. Escrivania de Cartes Reials, n. 1145, f. 81r, idus octubre 1240 (15/10/1240).

³⁷ M. Carme Coll Font, *El Llibre Manual de Pere Romeu, notari públic de Mallorca (1239-1243)*. Tesi doctoral inèdita. Palma: UIB, 2013, p. 664, docs. 490, 491 i 492. Mallorca, pridie idus agost 1241 (12/08/1241).

porcioners, ni als cavallers armats. En definitiva, no és més que una relació, poc detallada, de totes les terres, alqueries, cases, obradors, forns, molins i altres drets que obtingueren el vescomte de Bearn i el sagristà de Barcelona, i les rendes que produïen; així com la part d'aquests béns —el desè/*deè*— que cediren a Ramon de Torrella, primer bisbe de Mallorca, a títol de dot per a la construcció de la Seu i sosteniment de la diòcesi.

Així i tot, cal no banalitzar la informació que proporciona el manuscrit. A jutjar per les *cavalleries* que els foren reconegudes per la seva contribució a la conquesta, entre ambdós magnats concentraven el 72,8% del total del quartó; mentre que el 27,2% restant se'l repartien Bernat de Santa Eugènia, l'ardiaca de Barcelona i el sagristà de Girona. Aqueixa circumstància atorga al *Memorial* una importància certament extraordinària, per tal com documenta la destinació final de gairebé les tres quartes parts dels immobles que integraren el quartó encapçalat pel vescomte de Bearn.

Annex

Còpia del *Memorial*, atribuïble al paborde Guillem Terrassa.

ARM. Fons «Paborde Guillermo Terrassa». Diversos 28/2, f. 77r-80v, sense data.

Memorial o Capbreu de ço que fou den Gastó de Bearne e es a Soller, Canarosa, e al terme de la Ciutat

Haec est memoria de censu quem d(ominus) Gastonus accipit in Soler.

In primis in Alqu(e)ria de Forneluigi, videlicet: in 3ª parte qua(m) tenet Berengarius de Auren-ga³⁸ de honoribus domorum, ortorum, et molendinis accipit de censu IX morabatinos in festo Omnium Sanctorum.

Item de sexta praefata Alqueria qua(m) tene(n)t Arnaldus de Villalonga, et Joannes Lobaton, XII morabatinos.

Item de 6^a parte quam tene(n)t Cadireta et Chogoles, X morabatinos.

Item de 6^a parte qua(m) tenent Bernardus de Narbuna Evines...³⁹ praedictae Alqueriae, X morabatinos.

Item de 6^a parte praedictae Alqueriae qua(m) tenet Raymu(n)dus Constanti, et Raymu(n)dus de Lerida, X morabatinos. Sumant LX morabatinos.

Item de parte que dicitur Moncada, quam tenet Cadireta et Petrus Raymundus pro media parte, XVIII morabatinos.

Item de 4^a parte quam tenet Bere(n)garius de Monteregali, VIII morabatinos.

Item de 4^a parte praedicti loci qua(m) tenet Bere(n)garius Burguet et Galaciani, X morabatinos.

Item in parte quae dicitur Castelionus, et Vediguer scilicet de vinea quae est juxta mare, III morabatinos.

Item pro Alqueria praedicta, tascam et decimam et quartam de oleo et X morabatinos pro censu.

Item de alia parte quam tenet Dominicus et Petrus Andreas, XI morabatinos.

Item de alia parte quam tenet Petrus des Vilar et Martinus, XI morabatinos.

Item de alia parte qua(m) tenet Petrus de Vilario et Serra et Martinus, scilicet de partida quae est juxta aqua(m), XII morabatinos. Sumant XXXVIII morabatinos.

Item de Alqueria cum molendino quod⁴⁰ tenet Petrus de Vilario, XVI morabatinos.

Item de alia parte quam tenet Petrus Alamaynus, I morabatinum.

Item de orto, I morabatinum et tertia.

³⁸ Textual: *Ausenga*.

³⁹ Paraula desconeguda: *Evines*. Els punts suspensius són a l'original.

⁴⁰ Textual: *quam*.

Item de domibus I morabatinum⁴¹ libram piperis. Sumat XVII morabatinos et tertia, et I libram piperis.

Item de Podio de Ramos quem tenet Raymundus de Avellano, VI morabatinos.

Item de orto quem tenet Martinus Cadireta, et de Manso novo Serra, Petrus Desvilar, et Porcell, XIII morabatinos.

Item de orto Balneorum quem tenet Raymundus Contastin, II morabatinos.

Item de molendino quod⁴² tenet Bere(n)garius Tintorer super illud quem tenet Petrus Desvilar, I morabatinum et tertia.

Item de tertio molendino quem tenet Berengarius Martinus, I morabatinum et medium.

Item de molendino circa villam de Soller, quem tenet Bernardus de Besuldun, IIII morabatinos.

Item de Manso Nucariae et de dimidio molendino, VI morabatinos. Sumant 49 morabatinos.

Et est certum quod Arnaldus de Apiera, tenens locum d(omini) Gastonis, assignavit et tradidit d(omino) Episcopo Majoricarum ratione Ecclesiae B(eatae) Mariae de hoc supradicto censu VIII morabatinos in illa parte quae dicitur Moncada, in partita qua(m) tenet Porcello. Item assignavit eide(m) Ecclesiae V morabatinos in partita qua(m) tenet Galicianus. Item assignavit eidem Ecclesiae in alia partita qua(m) ~~habet~~⁴³ tenet Petrus Raymundi, IIII morabatinos. Sumant XVIII morabatinos.

Suma major per tot CLXXXII morabatinos et tertia et I libram piperis de censu de Soller.

Memoria de censu quem d(ominus) Gastonus accipit de domibus villae de Soller.

In primis Gensana, I macemutinam.

Item Cadireta, I libram piperis.

Item Serra, *mitja* macemutina.

Item nepos Berengarius de Aurenga, I macemutinam.

Item Cogolles, I macemutina(m).

Item Porcell, I macemutina(m).

Item Bernardus de Genoa, *mitge* macemutina.

Item Arnaldus Cristianus, *mitge* macemutina.

Item Bascol, I libram de cera.

Sumant VI macemutinas et *mitge* et unam libram piperis et aliam de cera.

Et est *certa cosa* quae sunt in eadem villa de Soller duo hospitia alio medio aduch stabilita; et de ipso censu, macemotinarum et piperis assignatur et datur Ecclesiae media macemutina quae facit Arnaldus Cristianus.

Item assignatur et datur unam libram piperis quae facit Cadireta.

Item assignavit dictus Arnaldus de Apiera, pro Gastone, d(omino) Episcopo, pro domibus suis, hospiciis⁴⁴ quod sunt intus Civitatem, a *Porta del Esveydor*, sicut dividit carraria publica et carraria furni, usque ad domos Arnaldi de Tugurii, exceptis domibus quas tenet Vitalis Surdus.

Item assignavit d(omino) Episcopo et Ecclesiae memoratae dictus Arnaldus de Apiera, pro d(omino) Gastone, decimam partem in operatoriis de Assoch, et in uno furno et dimidio et cixario violario in fexiis et sexiis.

Item de hospitiis quos habemus in Almudayna assignavit eidem Ecclesiae unum hospitiu(m) de melioribus.

Item assignavit Arnaldus de Apiera et tradidit eide(m) d(omino) Episcopo decimam partem molendini de Caneto; et in molendinis de Secano quod(uo)d sint, similiter decimam parte(m).

Item assignavit et tradidit Arnaldus de Apiera dicto Episcopo de quinque militibus stabilitis.

Item assignavit decimam partem in manso de Elemosina.

Item assignavit Arnaldus de Apiera pro d(omino) Gastone, d(omino) Episcopo, decimam partem in curia et in mare.

Item facimus memoria(m) de molendinis Civitatis quod d(ominus) Gastonus habet ibi.

⁴¹ Paraula ratllada.

⁴² Textual: *quam*.

⁴³ Paraula ratllada.

⁴⁴ Textual: *espiciis*.

In primis habet unu(m) molendinu(m) in cequia juxta villam de Civitate et pro ipso habet quolibet anno CXIV quarterias de farina *meyns tersa*, et de his damus et tradimus ei XI quarterias *meyns tersa*, aportatis in domo sua sine omni missione de farina.

Haec est memoria de censu quod Gastonus habet prope Civitatem.

Habet attamen dictus Gastonus prope Civitatem XXVI morabatinos, et de istis sunt stabilitis XVIII morabatinos et VII nondu(m) stabiliti; de quibus praedictis morabatinis assignat et tradit dictus Arnaldus de Apiera pro d(omino) Gastone, d(omino) Episcopo et Ecclesiae praedictae, unum morabatinum super Petrum de Byayna. Item aliu(m) morabatinum super Petrum Coq.

Item *mitg morabati* super fexiam qua(m) Escuterius tenebat.

Haec est memoria de honore juxta villam Majoricaru(m).

In primis Mansus Albus qua(m) tenet Petrus de Viayna, qui sunt 6 jovatae.

Item mansus quae est super mansu(m) Bernardi de Empurias, qui sunt quatuor jovatae.

Item *las Alquerias* quas tenet Laure(n)tius, duas jovatas.

Item apud Santam Eulaliam tres jovatas *et mitge*.

Item a *las Lavaneras dos jovadas et terza*.

Item apud Barber, V *jovadas*.

Item Guillermus Delfi, una jovata.

Sumant XX *jovadas et mitge*.

Et de istis assignavit et tradidit Arnaldus de Apiera, d(omino) Episcopo, duas jovatas in Alqueria quae tenet⁴⁵ Laurentius.

Item assignavit et tradidit eidem d(omino) Episcopo *una jovada et mitge* apud S(anctam) Eulaliam et faciunt de censu unum morabatinum *et mitg*.

Haec es memoria de censu quod d(ominus) Gastonus accipit in molendinis de Olorono.

In primis Guilabertus, 3 quarterias frume(n)ti.

Item Petrus Espitalerius, VII quarterias frumenti.

Item Capellanus, VII quarterias frumenti.

Item Arnaldus de S(ancta) Cilia, III quarterias frumenti.

Item Petrus Raymundi, VI quarterias frume(n)ti.

Berengarius Poncius, VI quarterias frume(n)ti.

Item Petrus de Muredine, VIII quarterias frumenti.

Item Martinus, VIII quarterias frumenti.

Item Arnaldus de Togoriis, II quarterias frume(n)ti.

Item in molendino Petri de More, decimam.

Item Guilelmus Dominicus, IV morabatinos.

Suman LII quarteras et IV morabatinos.

Et de hoc censu supra dicto assignavit Arnaldus de Apiera d(omino) Episcopo et Ecclesiae praefatae III quarterias super Petru(m) Raymundum de Bayol.

Item II quarterias super Arnaldum de Tuguriis.

Haec est memoria de honoribus quos d(ominus) Gastonus habet in Canarossa, exceptis illis qui sunt de militibus et monasteriis.

In primis Alqueria quae vocatur Costig, XXII *jovadas*.

Item Cascanar, XV *jovadas*.

Item Juser, VI *jovadas*.

Item Josar, XII *jovadas*.

Item Morelon, V *jovadas*.

Item Canarossa, XII *jovadas et mitge*.

Item Malgranerius, VIII *jovatae*.

Item Beniali, XV *jovatae*.

Item Alqueriae quae fuit *den Limos*, XII *jovatae*.

Item Alqueria de Berenguer Rubei, VIII *jovatae*.

Item Alqueria Conxell, X *jovadas*.

Item Alqueria de Alexandri, IX *jovadas*.

Item Alqueria Guilelmi de la Cerra, X *jovadas*.

Item Alqueria Dayan, XII *jovatas*.

Item Arahaldovini, VI *jovadas*.

Item Alqueria S(anctae) Mariae, III *jovadas*.

⁴⁵ Textual: *tenent*.

Item Alqueria Martin Guilelmi, III *jovadas*.
 Item Alqueria Guilaberto, VIII *jovadas*.
 Item Alqueria Asenyar, III *jovadas*.
 Item Alqueria Guitardi, III *jovadas*.
 Item Alqueria den Tria, II *jovadas*.
 Item Alqueria Ferrissa et Alcoraya, V *jovadas*.
 Item Alqueria Esturel, XII *jovadas*.
 Item Alqueria ad *Camp de Anzel*, III *jovadas*.
 Item Alqueria de Berenguer Galifa, II *jovadas*.
 Item Alqueria de Alcudia, XIV *jovadas*.
 Item Rahal prope Alquaria(m) de Guilelmi Delfini, IV *jovadas*.
 Item Alqueria Ayxella, VIII *jovadas*.
 Item Alqueria Beniferin, XX *jovadas*.
 Item XIV *jovadas*.

Sumant ditas Alquerias suprascriptas CCLXV jovatae et media(m) cum Rahallis, exepit illis quae sunt monasteriorum et militum ut superius dictum est. Et sunt in termino de Canarossa. Et de his jovatis supra ~~dictis~~⁴⁶ scriptis sunt LXXXVI jovatas de media tasca. Residuae vero sunt XXV de decima et tasca.

Et de his Arnaldus de Apiera assignavit et tradidit d(omino) Episcopo et Ecclesiae praedictae, pro d(omino) Gastone, Alquaria(m) quae dicitur Conxel, X jovatas. Et Alqueria Berengarii Rubei quae fuit quondam Raymundi, VIII jovatas. Item Alqueria(m) Abenialia, quae est V jovatas. Item Alqueriam Judit, quae est III jovatas; quae sunt in summa XXVI jovatas.

Haec est de honoribus d(domini) Sacristae Barchinonae.

In primis habet in Canarossa et in semuntano Alqueriam⁴⁷ Petri Seguori et fratru(m) suorum, quae est XII jovatae. Item Joannes de Vilar estat esalerii,⁴⁸ X jovadas. Item IIII jovadas quae vacantur. Sic sumant⁴⁹ XXVI jovatas.

Item sub camino Alqueriae Bernardi Agoch, XV jovadas.

Item Alqueria Rubines, XIV jovatas.
 Item Alqueria Biniamar, VIII jovatas.
 Item Alqueria Biniachom, V *jovadas*.
 Item Alqueria Beniafla, VIII *jovadas*.
 Item Alqueria Castell de Amor, V *jovadas*.

Suma ~~major~~⁵⁰ XLI *jovadas*. Suma major LXVII *jovadas*.

Et de his assignavit Arnaldus de Apiera et tradidit pro Sacrista, d(omino) Episcopo et Ecclesiae, in Alquaria Arnaldi Saler et Busans, III jovatas. Et in Alquaria Avinent, mediam jovata(m). Et in Alquaria Bernardini Agoch, II *jovadas*. Item in Alqueria Bernardini Amara, unam jovada et mediam. Item in Rubines, *una jovada et terza*.

Memoria de censu quod d(ominus) Sacrista Barchinonae⁵¹ accipit en Soller. Sunt XXVIII morabatinos, de quibus assignavit et tradidit d(omino) Episcopo duos morabatinos et medium et duas libras *et mitg* super dictam villam.

Memoria de censu quod accipit d(ominus) Sacrista en Aleron videlicet II quarterias tritici. De quibus assignat et tradit d(omino) Episcopo et Ecclesiae unam quarteria(m) tritici, super molendinum inferiore(m) que(m) tenet Gilabertus.

Accipit d(ominus) Sacrista Barchin(onae) in molendino cequia(j) juxta villam Maioricar(um), XVI quarterias farinae *meins tersa*. De quibus assignavit et tradit d(omino) Episcopo una(m) quarteria(m) et media(m) farinae, in eode(m) molendino.

Item habet d(ominus) Sacrista Barchin(onae) in territorio juxta villam et Catini, in quodam manso vocato Rahal ~~tertiam partem~~. Item⁵² Abgal, III *jovadas*.

Item apud Lavaneras, IIII *jovadas* in quibus habet 3am parte(m).

⁴⁶ Paraula ratllada.

⁴⁷ Textual: *Alqueria*.

⁴⁸ Paraula desconeguda: *esalerii*.

⁴⁹ Textual: *Suma*.

⁵⁰ Paraula ratllada.

⁵¹ Textual: *Barchinona*.

⁵² Tres paraules ratllades.

Item habet in Manso Prati, IIII *jovadas*.

Item accipit circa IIII morabatinos censuales in quada(m) petia(m) terrae quae est juxta villam. Et de his tradidit d(omino) Episcopo una(m) jovata(m) *en el Rafal Abgal*.

Item I *morabati* in petia terrae juxta villam.

Item habet d(ominus) Sacrista Barchin(onae) in Civitate XL hospitia in portione Gastonis.

Item VI operatoria in Azog.

Item media(m) parte(m) in quoda(m) furno.

Item in platea S(anctae) Eulaliae habet 8am parte(m) in V operatoriis.

Item habet octava(m) parte(m) in fexiis et in sigiis de Sitjar.

De quibus assignat et tradit d(omino) Episcopo I macemutinam super domibus Petri de Murola.

Item assignat et tradit d(omino) Episcopo una(m) libra(m) piperis super domibus quas tenet Bernardus de Turricela pro eo.

Item assignat unu(m) hospitiu(m) dirutum quod⁵³ fuit Guilelmi Tinturer.

Item assignat et tradit decima(m) partem de fexiis et sigiis de Sitjario.

Item habet d(ominus) Sacrista Barchin(onae) in molendino de Canet 8am partem.

Item in quodam molendino quod⁵⁴ est inter d(ominum) Gastone(m) et Bernardu(m) de S(ancta) Eugenia et Archidiaconu(m) Barchin(onae) et Sacrista(m) Geru(n)densem in via Canarossa, et est medietas d(omini) Gastonis, et in illa medietate habet Sacrista praedictus octava(m) parte(m).

De molendinis de Secano non est memor; sed, quodquod sint, assigno d(omino) Episcopo decimam partem.

⁵³ Textual: *qui*.

⁵⁴ Textual: *quae*.